

GRUNDLAGSUTSKOTTETS BETÄNKANDE 8/2000 rd

Regeringens proposition med förslag till lag om anmälan av kandidaters valfinansiering

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 29 februari 2000 en proposition med förslag till lag om anmälan av kandidaters valfinansiering (RP 8/2000 rd) till grundlagsutskottet för beredning.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- lagstiftningsrådet Eero J. Aarnio, justitieministeriet
- juris licentiat, förvaltningsrådet Lauri Tarasti
- professor Pertti Eilavaara
- professor Mikael Hidén
- professor Heikki Kulla
- kansler Jaakko Nousiainen
- politices doktor, docenten Heikki Paloheimo
- professor Ilkka Ruostetsaari
- professor Matti Wiberg.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår en lag om anmälan av kandidaters valfinansiering. Anmälningsskyldigheten föreslås vid riksdagsval gälla de kandidater som blir valda till riksdagsledamöter och de som bestäms till ersättare när valresultatet fastställs, vid Europaparlamentsval de kandidater som blir valda till ledamöter av Europaparlamentet och de som bestäms till ersättare, vid kommunalval de kandidater som blir valda till ledamöter av fullmäktige och ersättare för dem och vid presidentval alla kandidater. Anmälningsskyldiga vid presidentval är dock de partier och valombuden för de valmansföreningar som ställt upp kandidater. Donatorerna behöver inte uppge sina donationer.

I anmälan skall ingå uppgifter om de totala kostnaderna för en kandidats valkampanj och en specifikation av finansieringen enligt egna medel och utomstående understöd. Understödet ut-

ifrån skall grupperas enligt huvudsakliga donatorer. Värdet av varje enskilt stöd utifrån och namnet på donatorn skall uppges om värdet uppgår till 20 000 mark eller mer i presidentval och Europaparlamentsval och till 10 000 mark eller mer i riksdagsval och kommunalval. För att trygga skyddet av privatlivet föreslås att namnet på en privatperson som donerat mindre än så får yppas bara med donatorns uttryckliga samtycke.

Vid kommunalval skall anmälan tillställas den kommunala centralvalnämnden och vid övriga val justitieministeriet inom två månader från det att valresultatet fastställts. En försumelse att göra anmälan eller en felaktig anmälan leder inte till några egentliga sanktioner utan det är fråga om ett politiskt ansvar. Anmälningarna är som sådana offentliga hos myndigheterna.

Den föreslagna lagen avses träda i kraft så snart som möjligt sedan den har antagits och bli-

vit stadfäst. Av motiveringstexten (s. 44, andra spalten) framgår att lagen är tänkt att träda i kraft den 1 maj 2000.

Enligt motiveringen till lagstiftningsordningen begränsar propositionen inte skyddet av privatlivet eller integriteten på ett sådant sätt att lagförslaget bör behandlas i grundlagsordning.

UTSKOTTETS STÄLLNINGSTAGANDEN

Motivering

Av de orsaker som framgår av propositionsmotiveringen och med stöd av erhållen utredning finner utskottet förslaget i detta läge ändamålsenligt även om frågan lämpligen hade kunnat regleras exempelvis genom en överenskommelse mellan partierna. Utskottet tillstyrker lagförslaget.

Bakom propositionen ligger riksdagens uttalande om att regeringen i brådskande ordning bör bereda "ändringar i lagstiftningen som behövs för att en större öppenhet i valfinansieringen skall fås till stånd" (RSv 89/1998 rd). I propositionen har regeringen med helt riktig avvägning begränsat anmälningsskyldigheten visavi valfinansiering till de kandidater som valts till ledamöter i riksdagen, Europaparlamentet respektive fullmäktige samt de personer som bestämts till ersättare i dessa organ. Vid presidentval gäller dock anmälningsskyldigheten alla kandidater. På det hela taget handlar det om en rätt lös reglering, vilket är en lämplig utgångspunkt för en helt ny lagstiftning av detta slag. Att delta i valverksamhet kan i mångt och mycket rubriceras som en fri medborgaraktivitet som det inte är lönt att alltför mycket försöka styra genom bestämmelser.

Den grundläggande bestämmelsen i förslaget (3 §) om de uppgifter som skall anmälas är rätt allmänt hållen till innehållet och lämnar också rum för tolkning. Med hänsyn till sakens karaktär är detta dock helt förståeligt. Senare, när erfarenheter av tillämpningen finns att tillgå bör reglerna enligt utskottet, om så behövs, preciseras. Detta gäller exempelvis anmälan av enskilt stöd (2 mom.). Det som man alldeles särskilt bör hålla ögonen på är hur de i mark angivna gränserna fungerar med hänsyn till lagens syfte. Gränsen på 10 000 mark vid kommunalval kan

proportionellt sätt visa sig vara avsevärt högre lagd än motsvarande gränser vid andra val. Om fler än ett parti har ställt upp en gemensam presidentkandidat, kan 3 § i vissa avseenden tillämpas partivis, menar utskottet. Då ankommer det på justitieministeriet att göra en sammanställning av uppgifterna och därmed ge en totalbild av situationen.

Regeringen går i propositionen inte in för att beivra överträdelser mot lagen med några som helst rättsliga sanktioner utan det är framför allt det genom offentligheten genererade politiska ansvaret som manar parterna att iakta sin anmälningsskyldighet. Denna utgångspunkt är förståelig och i princip godtagbar i detta sammanhang.

I 5 § 2 mom. i lagförslaget föreskrivs att justitieministeriet kan upprätta ett register över uppgifterna i anmälningarna. Enligt motiveringen kan registret också föras i Internet. Utskottet påpekar att 16 § 3 mom. i offentlighetslagen ställer upp vissa begränsningar för utlämnande av uppgifter i elektronisk form ur en myndighets personregister. Hänsyn bör tas till dessa begränsningar.

Vad beträffar lagstiftningsordningen för lagförslaget instämmer utskottet i allt väsentligt med det som sägs i motiveringen till lagstiftningsordningen. Utöver synpunkterna i motiveringen är det skäl att konstatera att kärnan i skyddet av privatlivet inte berörs av att det ekonomiska stöd över ett visst markbelopp som en privatperson bidrar med vid politiska val görs offentligt. Att det ekonomiska stödet för en kandidats valkampanj görs offentligt kan i viss mån anses vara problematiskt med hänsyn till den i 25 § grundlagen förankrade valhemligheten. Förslaget griper dock inte in i valhemlighetens elementära beståndsdelar.

Utskottet anser det vara möjligt att i lag föreskriva om offentlighet för privatpersoners stöd för valkampanjer. Bestämmelserna i förslaget uppfyller på denna punkt kravet på att regleringen dels skall vara exakt och proportionerlig, dels att de bakom regleringen liggande samhälleliga skälen skall ha tillräcklig tyngd. När det gäller individens rättssäkerhet bör det observeras att lagförslaget inte inbegriper särskilda arrangemang exempelvis för det fall att en enskilds stöd har specificerats i en till myndigheten inlämnad offentlig anmälan även om donatorn ansett sig

bidra med ett mindre stöd än vad som avses i 3 § 2 mom. De generella rättssäkerhetsarrangemangen är dock betryggande i detta hänseende, menar utskottet. Lagförslaget kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Förslag till beslut

På grundval av det ovan sagda föreslår grundlagsutskottet vördsamt

att lagförslaget godkänns utan ändringar.

Helsingfors den 13 april 2000

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Ville Itälä /saml
vordf. Riitta Prusti /sd
medl. Tuija Brax /gröna
Klaus Hellberg /sd
Esko Helle /vänst
Gunnar Jansson /sv
Jouko Jääskeläinen /fkf
Johannes Leppänen /cent

Hannes Manninen /cent (delvis)
Pekka Nousiainen /cent
Heli Paasio /sd
Osmo Puhakka /cent
Petri Salo /saml
Arto Seppälä /sd
Ilkka Taipale /sd
ers. Veijo Puhjo /vänst.

Sekreterare vid sammanträdet var

utskottsrådet Jarmo Vuorinen.

